

Vaikuttava tutkija ja tutkimuksen vaikutukset

————— Laura Wahlfors, Tuire Ranta-Meyer ja Milla Tiainen

Tutkijoille on nykyään tarjolla loputtomasti opastusta siihen, miten viestiä tutkimuksesta tehokkaammin esiintymällä eri medioissa ja siten osallistua ja vaikuttaa yhteiskuntaan. Musiikintutkija, FT Taina Riikonen avasi toukokuun alussa Facebook-sivullaan keskustelun siitä, mitä tällainen aikaamme leimaava vaikuttamisen vaatimus oikeastaan merkitsee. Poleemisessa puheenvuorossaan hän ihmetteli, miksi tutkimuksesta pitäisi erikseen viestiä ja jalostaa ”vaikuttavuutta” – onko siinä kyse mistään muusta kuin siitä, että tutkijoiden pitäisi muuttua palvelukseksi paremmin uusliberalistisia hyötyarvoja. Riikonen ehdotti, että voisimme sen sijaan ajatella, että maailman pitää sietää tutkimustiedon monisyistä ja hitaasti kehittyvää olemusta, joka ei taivu konsulttikieliseksi hokemiksi. Tutkimuksen varsinainen vaikuttavuus on hidasta ja usein vaivihkaa tapahtuvaa. Tutkimustieto ”värähtelee, puristuu ja kiteytyy syvällä maankuorissa ja tajuntojen liepeillä vuosia, vuosia, vuosia, äärettömän määrän vuosia ja sellaisenaan nimenomaan *vaikuttaa* ihmisiin, yhteiskuntiin ja elämismaailmoihin”, Riikonen kirjoitti.¹

Tästä virisi vilkas keskustelu, johon osallistui tutkijoita sekä muita tiede- ja taidemaailman toimijoita. Monet kokivat tarvetta purkaa Riikosen kuvaamaa viestimisen ja vaikuttamisen painetta ja jakoivat huolen siitä, että nopean vaikuttamisen vaatimus on vaarassa kadottaa alleen sen, mitä pitkäjänteisessä tutkimustyössä todella voidaan saavuttaa ja saavutetaankin. Teatterin ja draaman tutkimuksen dosentti Pia Houni pohti, että siinä missä tutkija ehkä ennen oli hitaasti vaikuttava ahertaja, nykytutkijan pitää ”sukkuloida vaikuttamassa tiiviissä ja yleistajuisessa muodossa asioista, mieluiten heti kun tutkimus käynnistyy”. ”Hän verkostoituu, osallistuu, ja välttää liian monimutkaisia ja ajattelua vaativia systeemejä. Sillä hän tietää, että oma tulevaisuus ei ole riippuvainen tutkimus- sisällöstä tai eettisestä elämänasenteesta vaan hyvin rakennetusta statuksesta, joka osuu kohdilleen kuin puupalikka lasten leikkilaatikkoon”, Houni kärjisti.

Oikeusantropologi, dosentti Miia Halme-Tuomisaari puolestaan toi keskusteluun sellaisen näkökulman, että ainakin julkisella rahalla toimittaessa tutkimisesta ja tutkimusprosesseista viestiminen on osa tutkijan ammatillisia velvollisuuksia, oman korren kantamista yhteiseen kekkoon. Kouluttamisen ja tiedeyhteisön jäsenenä toimimisen ohella sen voi nähdä yhtenä tärkeänä tapana toteuttaa tutkijoiden yhteiskunnallista roolia. Tähän Riikonen kommentoi toteamalla, että tutkijat toimivat kentällään kuten muutkin asiantuntijat organisaatioissaan ja että tutkimusten julkaisu on julkista toimintaa. Hänen näkemyksensä mukaan

¹ Sitaatit ja referaatit Taina Riikosen Facebook-sivulta Riikosen ja muiden nimeltä mainittujen luvalla.

vaarana on monien olennaisten merkitysten redusoituminen, kun niitä koostetaan uudelleen ja sorvataan muottiin viestinnän tarpeisiin. Riikosen mukaan tutkimus vaikuttaa sellaisenaan paljon enemmän ja syvemmin kuin päälleliimatun "viestitysti". Halme-Tuomisaari kuitenkin muistutti, että tutkimuksesta viestimisessä ei välttämättä tarvitse olla kyse pakonomaisesta vaikuttavuuden korostamisesta tai olemassaolon oikeutuksen hakemisesta. Sen sijaan tutkimuksesta ja tutkimisesta voi pyrkiä kertomaan mahdollisimman nyansoidusti, tutkimustiedon ja tutkimusprosessien luonteen huomioiden.

Keskustelijat jäivät miettimään, missä määrin tutkimuksesta viestiminen yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinona on tarpeellista ja millaisilla tavoilla ja kanavilla sitä voisi toteuttaa huolella tehdyn tutkimuksen arvoa kunnioittaen. Nyky-yhteiskunnassa, jossa yliopistojen rahoitusta jatkuvasti leikataan ja jossa välitöntä, selkeästi mitattavaa hyötyä tuottamattoman tutkimuksen arvostus on pohjalukemissa, tutkijoiden on taisteltava työnsä edellytysten turvaamiseksi, varsinkin humanistisilla aloilla. On muistutettava sellaisista tutkimuksen kauaskantoisista vaikutuksista, joiden arvo on nopeatempoisen tulosten tavoittelun tuoksinassa vaarassa unohtua. Ahtaalle on ajettu varsinkin perustutkimus, joka ei sovellu pilotti- tai profiloitihankkeisiin ja josta ei ole tiivistettävissä ajan hermolla olevia iskulauseita. Taina Riikosen Facebook-sivulla käydyn keskustelun lopputulemana oli, että ajateltiinpa vaikuttamisen keinoista mitä hyvänsä, on tärkeä reflektoida profiloinnin ja tulosvetoisuuden vaatimusten ja tutkijakuvan muutosten seurauksia sekä niiden taustalla piileviä arvoja ja merkityksiä. Tutkimuksen vaikuttavuutta pohtiessa on syytä muistaa, että riippumattoman, kriittisen ajattelun ja perusteellisen tutkimuksen vaikutukset voivat olla merkittäviä, vaikka ehkä osoitettavissa vasta aikojen kuluttua. Kuten Taina Riikonen kiteyttää: "Vaikuttaminen ei siis ole sitä, että typistetään merkityksiä ja kääritään kiiltäviin paketteihin, tarinallistetaan ja kaupallistetaan, puhutaan liian kovalla äänellä mikrofoniin esiintymislavalla tai hoetaan, että 'olen tutkija-vaikuttaja', vaan vaikuttaminen on sitä, että tehdään aivan sitä samaa kuin ennenkin eli tutkitaan niin maan vimmatusti tukka pystyssä, paita hiessä ja jäähtynyt kahvi kupissa."

* * *

Tässä lehden numerossa julkaistaan kirjoituksia pitkienkin tutkimusprosessien eri vaiheista: laajempaa tutkimushanketta taustoittava artikkeli, artikkeli väitöskirjaprosessin varrelta sekä jo päätökseen saatettujen tutkimusten tuloksia esitteleviä kirjoituksia.

Numeron ensimmäisessä vertaisarvioidussa artikkelissa Tanja Tiekso käsittelee Yhdysvaltojen koordinoimia suomalaisten musiikkialan ammattilaisten ja opiskelijoiden opintomatkoja Suomesta Yhdysvaltoihin ajanjaksolla 1949–1969. Tiekson tavoitteena on tarjota yleiskuva matkoja järjestäneistä tahoista ja matkalle lähteneistä muusikoista sekä arvioida opintomatkoja osana Yhdysvaltojen laajempaa kylmän sodan aikaista kulttuurivaihto-ohjelmaa Suomessa. Vastavaa aiempaa tutkimusta Yhdysvaltojen ja Suomen välisestä kulttuurivaihtotoi-

minnasta musiikin alalla ei ole olemassa. Artikkelit tuottaakin uutta tietoa Suomen ja Yhdysvaltojen kulttuuridiplomaattisista suhteista kylmän sodan aikana sekä näiden suhteiden vaikutuksista suomalaiseseen musiikkielämään.

Tiekson artikkeli perustuu arkistoaineistoon, jonka hän on kerännyt pääosin Suomessa muun muassa Yhdysvaltojen ja Suomen välisiä vaihto-ohjelmia koskevista arkistoista, Ulkoasiainministeriön arkistosta sekä musiikkialan yhdistysten ja instituutioiden asiakirjoista. Tähän aineistoon perustuen Tiekso esittää, että musiikin alan kulttuurivaihto Suomen ja Yhdysvaltojen välillä oli laajimmillaan 1950–60-luvuilla. Hänen tutkimuksensa paljastaa myös sen kiinnostavan seikan, että vaihtotoiminta keskittyi tässä vaiheessa käytännössä yksinomaan klassisen musiikin alaan, kun taas ensimmäiset suomalaiset jazz-muusikot lähtivät opintomatkalta Yhdysvaltoihin vasta 1960-luvun lopulla. Kaiken kaikkiaan artikkeli osoittaa, että vaikka Suomi ei kuulunut Yhdysvaltojen kylmän sodan aikaisen kulttuuriohjelman keskeisiin kohdemaihin, musiikin ala toimi silti merkittävänä alueena, jolla Yhdysvallat pyrki vahvistamaan myönteisiä mielikuvia amerikkalaisesta kulttuurista myös korkeakulttuurin saralla ja vastaamaan Neuvostoliiton levittämään Amerikan vastaiseen propagandaan omalla informaatio-propagandallaan.

Jyrki Honkonen paneutuu englanninkielisessä artikkelissaan steinerkoulun musiikinopetukseen. Steinerkoulussa musiikkia opiskellaan sekä perusopetusta lukiovaiheissa. Honkosta kiinnostaa erityisesti yläkouluikäiset nuoret ja se, minkälaisia vaikutuksia musiikin opetuksella on murrosikäisten psyykkiseen ja fyysiseen kehitykseen. Honkonen on huolissaan koulun valinnaisen musiikinopetuksen tilasta sekä siitä, minkälaista valikoitumista nykyinen järjestelmä synnyttää. Tutkimuksessaan hän erittelee kaikille yhteisen musiikkikasvatuksen merkitystä ja osoittaa, että koulun musiikinopetukseen sisältyvä elämyksellisyys sekä sosiaalinen ja psyykinen toiminta ovat nuoren kehityksen kannalta ensiarvoisen tärkeitä asioita. Hänen mukaansa on huolestuttavaa, että musiikillinen harrastuneisuus voi niin ratkaisevasti ohjata oppilaiden valintaa ja osallistumista, vaikka musiikin opiskelusta varmasti hyötyisivät ihan kaikki.

Jaana Oikonen, Tuire Kuusi ja Irma Järvelä ovat halunneet tuoda saataville musiikillisen luovuuden geenitutkimusta myös suomeksi. He ovat kirjoittaneet *Musiikkiin* lyhennelmän tunnetussa englanninkielisessä open access -journallissa *PLOS ONE* vuonna 2016 ilmestyneestä vertaisarvioidusta artikkelistaan. Musiikkiin liittyväksi luovuudeksi he ovat määritelleet artikkelissa säveltämisen, sovittamisen ja improvisoinnin. Muksi luovuuden muodoiksi he katsovat esimerkiksi visuaalisen, tieteellisen, teknisen, fyysisen ja verbaalisen luovuuden.

Artikkeli avaa uuden, biologisen näkökulman luovuuteen ja siihen liittyviin aivotointoihin. Kirjoittajat ovat paikantaneet suomalaisessa tutkimusmateriaalissa koehenkilöiden tekemän itsearvioinnin perusteella lähes 500 luovuuteen liittyvää perimän aluetta. Musiikilliseksi, säveltämiseen ja sovittamiseen liittyväksi perinnölliseksi osuudeksi he arvioivat tästä noin 30 prosenttia. Säveltäminen kytkeytyi kromosomin 4 alueelle, joka on aiemmissa tutkimuksissa liitetty musikaalisuuteen. Säveltämiseen liittyvien geenien yhteistoiminnan taustalta he löysivät pikkuaivoissa toimivan LTD-aineenvaihduntareitin. Tähän samaan reit-

tiin liittyi *GSG1L*-geeni, joka kytkeytyi musiikin sovittamiseen kromosomissa 16. Erikseen paikantui alue kromosomista 18 niiltä musiikkia harrastavilta koehenkilöiltä, jotka eivät omien sanojensa mukaan sävellä eivätkä sovita.

Julkaisemme myös Takemi Sosan lectio praecursorian. Helsingin yliopistossa 4.5.2018 tarkastettu väitöskirja *Magnus Lindberg – Musical Gesture and Dramaturgy in Aura and the Symphonic Triptych* kuuluu musiikkisemiotiikan alaan. Se on ensimmäinen Suomessa ja Euroopassa tehty väitös, joka käsittelee Magnus Lindbergin musiikkia. Tutkimuksessa analysoidaan Lindbergin teknis-esteettistä ajattelua ja hänen 1990-luvun merkittäviä teoksiaan dramaturgian ja musiikillisen eleen käsitteiden avulla.

Nyt käsillä olevan lehden myötä on aika kiittää lämpimästi MuT Ari Poutiaista, joka jää yli kolmivuotisen kautensa jälkeen pois *Musiikki*-lehden päätoimituksesta. Hänen ansiostaan lehden toimituskäytäntöjä on selkeytetty ja systematisoitu, ja myös päätoimittajien keskinäinen yhteishenki on ollut vahva. Tästä vuoden 2018 ensimmäisestä numerosta alkaen tiimiin on Poutiaisen tilalle tullut MuT Laura Wahlfors Taideyliopiston Sibelius-Akatemiasta. Wahlfors on musiikin- ja kirjallisuudentutkija ja pianisti. Hän toimii tutkijana (Koneen Säätiön rahoittama hanke *Queering Musicianship*) ja opettajana DocMus-tohtori-koulussa.

Hyviä lukuhetkiä, kauaskantoisia vaikutuksia!

Helsingissä 14.5.2018

Päätoimittajat